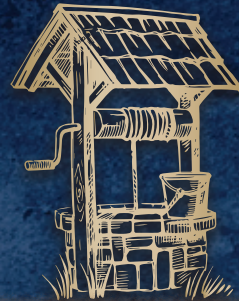

באר חיינו

עש"ק פרשת נח ג' בחשוון תשע"ט גיליון ח'

יו"ל ע"י ארגון "חיינו" לחיזוק לימוד ושיעורי תורה שע"י חסידי סלאנים

מן הבאר

רחב ושמח ליבנו איך התקבל רעיון 'עמוד החבורה' על לב אנ"ש, כשראינו בימי חול-המועד סוכות את משתתפי השיעור בעמוד החבורה בשטיבל בירושלים, שמנו כמאה לומדים, זאת בנוסף לאחרים שלמדו את ה'עמוד' ביחידות או בחבורות.

סדרי הלימוד בשטיבלאך בימי חול-המועד, במסגרת 'חיינו' היו מלאים לומדי תורה, זקנים עם נערים, וקול התורה נשמע בחווה וחיות גדולה. מחזה מרהיב היה זה בשטיבלאך באלעד, שכמעט כל חברי השטיבל התייצבו וקבעו לימודם בו, וכך בשטיבל באשדוד, ובבית-שמש בשטיבל 'אוהל יעקב', ובאופן מיוחד בשטיבל 'בית מרדכי'.

לימוד התורה במשנת החסידות

הר"ר שמעון בר"ש גלבשטיין

כמו בכל חלקי עבודת ה', גם במצות לימוד התורה סללה תורת החסידות דרך שונה.

תכלית לימוד התורה, לימודנו צדיקי החסידות, איננה רק כדי שנבין את חכמת התורה, אלא היא ההזדמנות לחיבור והידיקות בהקב"ה הנמצא בתורה הקדושה. וכדברי הגמרא (שבת קה, א) 'א'ל'י' [שבתחילת עשרת הדיברות] נטריקון א'נא נ'פשי כ'תיבת י'הבית'. והיינו, שהקב"ה צימצם והכניס כביכול את עצמו בתורה הקדושה, כדי שלומדי התורה יוכלו לדבוק בו על-ידי לימודם.

יסוד זה חוזר ונשנה הרבה בספרי החסידות, [ראה לדוגמה בספה"ק מאור עיניים (פר' יתרו):

דברות קודש מכ"ק ארמו"ר שליט"א

בקידושא רבא ב'שבת בראשית' תשע"ט
לאחד שירת 'מרגלא בפומיה דרבי מאיר' בנהוג
מוגש לחיזוק 'שינון' עמוד החבורה דקהילתנו

את עצמי אל 'רגלי', הרגלים - הרומזים על עמידה על הקרקע, לקיים את רצון ה' כפשוטו ובקביעות.

♦ ♦ ♦

וגם בשעה שאינו מרגיש חיות בחזרה - אל ימושך את ידו מכך, כרמוז גם זאת ב'מרגלא בפומיה', דאפילו כאשר מרגיש בעצמו תוך כדי חזרתו שזהו כבר כדבר ה'רגלי' ואינו נאמר בחיות ובהתלהבות פנימית, בכל זאת אל יעזוב את החזרה, אלא יוסיף ויחזור אפילו ללא הרגשה וטעם, ועל ידי כך הוא שיבוא לכל שאר המדרגות.

וזה מלמדנו מאמר זה, האיך זכה והגיע רבי מאיר למדרגות רמות עד שאמר עליו (מגילה יח ע"ב) "מעשה ברבי מאיר שהלך לעבר שנה בעסיה, ולא היה שם מגילה, וכתבה מלבו וקראה. אמר רבי אבהו, שאני רבי מאיר דמקיים ביה (משלי ד, כה) ועפעפיך יישירו נגדך", שהיתה כל התורה כולה ככתובה כנגד עיניו בבידור. שסיבת התעלותו כל כך היתה, על ידי החזרה אשר היה מרבה לחזור תמידין כסדרן - 'מרגלא בפומיה דרבי מאיר', ועי"ז הוא שבא לכל מעלותיו הרמות.

ולכן משוררים זאת בשבת בראשית, ללמד גם לנו בבואנו עם השנה החדשה להתעלות וברצוננו לקנות כל אותן מעלות גדולות המנויות כאן, העצה היא לאחוז באומנות החזרה, ועל ידי כך נוכל לבוא לכל אלו המעלות: "גמור בכל לבבך ובכל נפשך לדעת את דרכי ולשקוד על דלתי תורתך, נצור תורתך בלבך, ונגד עיניך תהיה יראתי, שמור פיך מכל חטא, וטהר וקדש עצמך מכל אשמה ועון, ואני אהיה עמך בכל מקום".

בהשגחה פרטית מיוחדת נסתבב ללמוד היום בעמוד היומי את ה'מרגלא בפומיה' (ברכות יז ע"א) שמזמרים היום - בשבת בראשית. 'מרגלא בפומיה' הלא בפשוטו הוא מלשון חזרה - שהיה רגיל לחזור על כך, וכן גם אנו חוזרים היום על ה'מרגלא בפומיה' שאיקלע לנו בסדר 'החזרה' של העמוד היומי - היום.

אפשר לבאר שייכות 'מרגלא בפומיה' לשבת בראשית - שנהוג לומר ביום זה, כי לאחר שמסיימים את הימים הקדושים שעברו עלינו לטובה, בהם בוודאי קיבל כל אחד על עצמו קבלות טובות, על כן מזמרים כעת 'מרגלא בפומיה', להורות שאין די בעצם הקבלה, אלא יש לחזור על הקבלות שוב ושוב, כדי שלא ישכחם, ויזכה לקיימם בפועל תמידין כסדרן.

♦ ♦ ♦

עוד מרמז בזה, דהנה כשמתחילים את התורה שהיא פותחת ב'בראשית', היה ניתן לסבור שיש לעסוק בעבודת ה' עם הראש, דהיינו שהעיקר הוא להרהר, להתעמק ולהשיג, ועל כן אומרים 'מרגלא' בפומיה, מלשון רגלים, שהעיקר הם הרגלים, הכוונה למעשים פשוטים. לשמור ולעשות ולקיים. לחזור ושוב לחזור, שוב ושוב, ומכך הוא שבאים לכל שאר המעלות.

ענין זה רמוז גם בפסוק שאמר דוד המלך ע"ה בתהילים, חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, 'חשבתי דרכי' מתחילה הייתי סבור להתעסק במחשבה והרהור, אך לבסוף נוכחתי כי העיקר הוא המעשים הפשוטים ועל כן 'אשיבה רגלי אל עדותיך' לקחת

הפרוה שרים

מאה"כ "עדות ה' נאמנה מחכימת פתי" (תהילים יט-כ) דהרי תשעים ותשע אחוזים מגורמי עשיית העבירה הם טפשות, ורק אחוז אחד מקורו מהרע. וכח התורה הוא בזה שהיא מחכימת פתי, ועי"ז סרים ממילא התשעים ותשע אחוזים מפיתויי העבירה. (יסוה"ע)

הדוותא דשמעתתא

הר"ר יעקב ישראל סטל
מילתא בתלמודא

השם ברוך הוא שהוא אין סוף צמצם את עצמו כביכול והקטין, בכדי שיוכל לשכון בתוכו, שאנחנו בני גבול וכביכול את נפשותו נתן בתוכו. וזהו נפשי כו' יהבית'. והוא אבן יסוד בהרבה מתורותיו של כ"ק האדמו"ר ז"ע.

זאת מהפיכה של ממש. הלומד את סוגיות הגמרא, שעל-פי-רוב עוסקות בדברים כל-כך פשוטים וארציים, כדוגמת 'שור שנגח את הפרה' וכדו', הוא אינו עמל רק כדי להבין את חכמת התורה, ואף לא רק כדי לדעת מה יהיה דינו אילו הוא ייקלע למצב דומה, אלא הלימוד כשלעצמו הוא המטרה, כי על-ידו הוא דבק בהקב"ה שהכניס עצמו כביכול בדברי התורה.

מסיבה זו, אין שום הבדל בין הלומד סוגיות שהוא יכול ליישם בחייו, לבין סוגיות שלעולם לא יהיו מעשיות עבורו, כדוגמת הלכות קרבנות וכדו'. כי במה שנוגע למצות לימוד התורה [בשונה ממצות 'ידיעת' התורה] אין כל הבדל, כי ה'כתבית יהבית' נמצא בשניהם בשווה.

הלומד עם ידיעה והרגשה זו, שבלימודו הוא מתחבר ודבק בהשי"ת, לימודו קדוש ומרומם יותר.

זאת הסיבה שאצל חסידים רבים הקפידו על לבוש בגד עליון בעת הלימוד וכדו', מפני ההבנה שהלומד מתחבר ודבק בהקב"ה, ועל כן עליו לנהוג במורא, בבחינת שויתי ה' לנגדי.

ולכשתימצי, הרי אותו 'שפכי כמים ליבך נוכח פני ה' המתקיים אצל עובדי ה' בתפילתם, יכול וצרף שיתקיים גם בלימודם, כי גם הלימוד הוא חיבור עם הקב"ה הנמצא בגמרא והוא 'קורא ושונה עימו'. וכבר אמר הרה"ק מקאברין ז"ע, מהו ההבדל בין סידור לגמרא? שזה סידור קטן, והגמרא היא סידור גדול...

אצל צדיקים ועובדי ה', ראו זאת במוחש. כך למשל, אצל הרבי זי"ע, שמדי כמה מילים בלימודו, היה נושא עיניו ומתדבק בהקב"ה ואומר 'או רבונו של עולם', וכל מי שנכח שם, חש בבירור את דביקותו של הרבי בנותן התורה. ואף היה חוזר רבות בתורותיו על 'אנא נפשי כתבית יהבית', ועל דברי התנ"ך 'א' (תנ"ך פ"ה) 'ש'הקב"ה יושב כנגדו [כנגד הלומד] וקורא ושונה עימו'.

כך היה לימודם של צדיקי הדורות וההולכים בדרכיהם.

דרכו של מרן האדמו"ר מוהר"א מבראנוביץ זי"ע היתה לנסוע הרבה בין העיירות בהם

להיקבר בנחלת אבותיו, במערת המכפלה (עי' בראשית מז ל; מט כט); ובתקופת השופטים - גזעון השופט הובא לקבורה בקבר יואש אביו בעפרה (שופטים ח לב); שמשון הובל לקבורה "בקבר מנוח אביו" (שופטים טז לא), ואף עשהאל הובא לקבורה בקבר אביו בבית לחם (ש"מ"ב ב לב). וכיוצא בזה הסביר ברזלי הגלעדי את סירובו להצעת דוד המלך לחיות בירושלים: "יָשֶׁב נָא עִבְדְּךָ, וְאָמַת בְּעֵינֵי עַם קָבַר אָבִי וְאִמִּי" (ש"מ"ב יט לח). ההקפדה להיקבר בנחלת אבות המשיכה להתקיים גם בזמן התנאים והאמוראים. בירושלמי, מועד קטן, ב"ד, אמרו: "עָרֵב הוּא לֹאדָם שְׁהוּא נִינוּחַ אֲצֵל אֲבוֹתָיו". והדבר גם נלמד בדרך השלילה, שהנהרג בבית דין מחמת עונו, "לֹא הָיוּ קוֹבְרִין אוֹתוֹ בְּקִבְרוֹת אֲבוֹתָיו" (משנה סנהדרין, ו ה). משמע אפוא, שהנוהג הרגיל היה להיקבר בנחלת אבות, ולפיכך במקרה שאדם נפטר רחוק ממקום קבורת אבותיו היו מובילים אותו לאחר פטירתו לנחלת הקבר.

נעבור לגורם השני: המנהג להביא מתים מחוץ לארץ לקבורה בארץ ישראל מוכר במיוחד מימי רבי יהודה הנשיא (עי' בראשית רבה, לג א), והלך והתגבר עם השנים, ו"גדולי החכמים היו מוליכים מתיהם לשם", לארץ ישראל (רמב"ם, הלכות מלכים, ה יא), אע"פ שלא כולם הסכימו למנהג זה, כמסופר במדרש: "מעשה ברבי ורבי אליעזר, שהיו מהלכין בפילי שחוץ לטבריא, ראו ארון של מת שבא מחוצה לארץ להקבר בארץ ישראל. אמר רבי לרבי אליעזר: מה הועיל זה שיצתה נשמתו בחוצה לארץ ובא להקבר בארץ ישראל?! אני קורא עלי: 'ונחלתו שמתם לתועבה', בחיים; 'ותבאו ותטמאו את ארצו', במיתתכם. אמר לו:

המשך בעמ' 4

ברכות יח ע"א: "תנו רבנן: המוליך עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בדרסקיא ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם, מפני שנוהג בהם מנהג בזיון. ואם היה מתירא מפני נכרים ומפני לסטים - מותר".

בריייתא זו מדברת על הדרך הנאותה להוביל נפטר, ל"ע, ממקום אחד למשנהו, לשם קבורה. והנה, בימינו העברת נפטר מעיר לעיר ומארץ לארץ אינו מעשה מורכב ומסובך, עד ששכיח ביותר להעביר נפטר לקבורה אפילו ממקום רחוק ביותר - רבבת ק"מ ויותר, כמו מגולת אמריקה לארץ ישראל. כל זה אפשרי מצד התחבורה המהירה (מטוסים ורכבים ממונעים מהירים) לצד טכנולוגיית הקירור, העושים את הובלת הנפטר לפשוטה ביותר. אך לא כן היה בימים הקדומים, בתקופת המשנה והתלמוד (ודוברת רבים לאחר מכן). באותם ימים המעבר ממקום למקום ומעיר לעיר לא היה מהיר ונוח, שכן מעטות היו הדרכים הסלולות וגם הרכיבה על גבי בהמות משא (סוס או חמור, בדרך כלל) הינה איטית למדי. לאור כל זאת, יש להבין את הסיבות שהביאו באותם ימים להוביל מת לקבורה בעיר אחרת, ופעמים רחוקה למדי, וגם כיצד ביצעו זאת באופן שלא יגיע הנפטר לידי ניזול ובזיון.

טעמי הובלת הנפטר לקבורה במקום אחד

ובכן, מחמת שני טעמים נהגו באותם ימים להוביל מת לקבורה במקום אחד: (א) קבורה בנחלת אבות. (ב) קבורה במקום קדוש - ארץ ישראל או ירושלים. ההקפדה להיקבר בנחלת הקבר המשפחתית, ליד ההורים והסבים שנפטרו זה מכבר, נהגה מימי קדם. כך, למשל, יעקב אבינו ביקש

פניני החסידות

הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה - יפנה וכו'

פירוש, 'יפנה מחשבתו מהרהורים, (כתר שם טוב ח"ב דף ה' ע"א, בעל שם טוב פרשת עקב)

הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלמה - יפנה וכו'

מרן מקאברין זי"ע אמר בשם הרה"ק רבי מיכל' מלעכוויטש זי"ע שפירש כך, הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים, יפנה - מתאוות הנפש הבהמית, ויטול ידי, הם המידות שבלב המכוננות ידים, כמו דאיתא שאו ידיכם קודש, ויניח תפילין היינו דבקות, ויקרא קריאת שמע, זהו מסירות נפש, וזו היא קבלת עול מלכות שמים שלימה (כתבי רמ"מ החדש עמוד תנ"א)

ונפשי כעפר לכל תהיה

מצינו שגם הבקשה מה שאדם מבקש ומתפלל להשי"ת שיעזרהו ויצילהו מיצה"ר היא לו לתועלת גדול ג"כ כדאי' בברכות (י) דהו כמה רבנן מתפללים לעזר וסיוע של השי"ת ע"ד עבודת ה' להיות בהם יראת שמים ושינצלו מן היצה"ר וכן תקנו בסדר התפלה כמה בקשות על ענין זה. (יסוד העבודה חלק א פרק ב)

עולמך תראה בחיך

הענין, כי עוה"ב הוא כולו תענוג נפלא, אבל אינו דבר מחודש, אלא מתיקות התענוג שמרגיש האדם בעבודתו ותורתו הוא תענוג עוה"ב שלו, אלא שאותו התענוג עצמו הוא ביתר שאת ויתר עז ריבי רבבות מעלות, על ידי שהנשמה נתפשטת מהחומר העכור אשר היה למסך מבידל. ומזה יוכל כל אדם להבחין ערך עוה"ב שלו לפי ערך המתיקות שטועם בעבודה, (ערבי נחל יקוטים סימן א)

הדוֹתָא דהלכתא

הרה"ג ר' אברהם מיכל רובין שליט"א
בעניין זהירות בכבוד הבריות

התגוררו חסידיו, כדי לחזקם ולעוררם לעבודת ה'. בכל מקום אליו הגיע, היה פונה הרבי לבקר את רב העיר ולשוחח עימו. אך בעיר קאמניץ, בה הרב לא נמנה על היראים, שינה הרבי ממנהגו, והיה הולך אל ראש הישיבה, הגאון רבי ברוך בער לייבאביץ צ"ל.

באחד מביקורים אלו, נכח סבי הרה"ח ר' דוד רובין ע"ה, שהיה מהסלוניםמער בחורים שלמדו באותה תקופה בקאמניץ, וזכה לשמש את הרבי בשהותו בה, וממילא היה עד ראיה לשיחתם של הצדיקים.

במהלך הביקור, התלונן הרבי לפני רבי ברוך בער, על שהנהגת הישיבה מונעת מהסלוניםמער בחורים לעבוד את בוראם לפי דרכם.

עיקר טענתו של הרבי נסובה על שני דברים, על שמונעים מהם לנסוע 'נסיעות' אל הרבי. ועל שמונעים מהם להתפלל בשבתות בשטיבל הסלוניםמאי העתיק שהיה שם, שטיבל שהיה פעיל עד מלחמת העולם הראשונה, ובמהלך המלחמה, שהבריחה יהודים רבים ממקומות מגוריהם, התרוקן השטיבל ממתפללים.

רבי ברוך בער שמע את טענות הרבי, והזדעזע: איך עולה על דעתכם, תמה, שאלחץ את הבחורים שלכם, והלא 'זיי זענען גוטע' הם הלא טובים ויקרים, ואני חפץ שתשלחו אלי עוד כמותם, ואיך אלחצם?

והרבי השיבו על אתר, 'איך מיין נישט אייך, איך מיין איהם' - איני מתכוון אליכם, אלא עליו, והרבי החווה באצבעו על אחד מצוות הישיבה, שהוא מושא טענתו. והרבי הוסיף, 'דו ביסט א חסיד!'

מיותר לומר שרבי ברוך לא נמנה על קהילת החסידים, ועם זאת, מי שידע מעט על הליכותיו, על קדושתו וזהירותו מכל תיעוב ורוחני, על האש קודש שיקדש בקרבו בלימודו ועבודתו, ועל דבקותו בהקב"ה וברבו - יודע שרבי ברוך אכן היה חסיד במהותו ובעבודתו.

שני הסיפורים הבאים העוסקים בלימוד התורה שלו, יש בהם כדי להמחיש זאת היטב:

את הסיפור הראשון שמעתי מסבי ר' דוד רובין ע"ה.

לפני התמנותו לראש ישיבת קאמניץ, היה רבי ברוך בער רב העיר קרימנטשוק. באחד הימים הגיעה לפניו שאלה על כשרות עוף שנמצאה בו בעיה בקורקבן.

ינאי לאחד שנתן צדקה באופן זה, מוטב דלא יתב ליה מהשתא דיהבת ליה וכספתיה [שנתת לו וביישתן], וזה למרות שהוא נתן באמת לטובה. וא' בגמ' (ב"מ פד) דר' יוחנן נתנוכח עם גיסו ריש לקיש אודות גדר גמור מלאכה בכלי זין, ותוך כדי הויכוח אמר לו ר' יוחנן ליסטאה בלסטיותיה ידע, [לפי שהיית בעבר לסטים בקי אתה באותם כלי אומנות], ונחלשה דעתו של ריש לקיש, וכשהעיר לר' יוחנן בכאב נחלשה דעתו של ר' יוחנן, ולבסוף נסתלק בשל כך ריש לקיש טרם זמנו.

ה. וא' בספר חסידים (תשס"ח, ומג"א ומשנ"ב ס"ס קל"ח) דמי שהוא בעל מום עיור פיסח וכיו"ב, לא יקרא לו לתורה בפר' מומין "עורת או שבור" (ויקרא כב), כדי שלא יתייש. וכתב הרא"ש (מגילה פ"ג א, ותוס' מנחות ל) מזה שנוהגים היום שהש"ץ קורא בתורה לכולם ["בעל קורא"], יש שפירשו כדי לא לבייש את מי שאין יודע, וכעין דתנן (בכורים פ"א) דבתחילה מי שידע לקרות בביכורים קורא, ומי שאינו יודע מקרין אותו. וכו', ותיקנו אח"כ שהיו מקרין את הכל כדי שלא יתייש, עי"ש.

ו. וא' בגמ' (סוטה לד:) אמר ר' יוחנן משום רשב"י מפני מה תיקנו תפילה (ב"ק ק"ז) בלחש, שלא לבייש את עוברי עבירה (המתוודים בתפילתם על עבירות), והמקור לכך שהרי לא חילק הכתוב בין חטאת לעולה (ששניהם נשחטים בצפון, שלא יבינו שחטאת היא ויתבייש).

ז. וא' בגמ' (ב"ק ק"ז) דרב כהנא גלה לארץ ישראל וישב ביישיבתו של ר' יוחנן, [אחרי שהורשה לדבר שם בד"ת, דבתחילה שתק, לכפרה], ותמחו כולם מחריפותו כו', והרים ר' יוחנן עיניו להביט בו, וראה ר' יוחנן דפרטא שפוותיה [ששפתו קרועה], ונדמה ר' יוחנן שמחייך הוא עליו, על אשר הקשה על שמועתו, חלש דעתיה ונסתלק רב כהנא, (ולמחר לאחר שנודע לר' יוחנן דלא חיין, אלא מום הוא נתפלל עליו והחיותו) - על אשר נגרם בגללו חלישות הדעת לר' יוחנן.

ח. ובעת אשר העבירו את רבן גמליאל מנשיאותו (ברכות כח) מחמת התנהגותו בקפידא, ודנו החכמים את מי ימנו לנשיא, איתא שם שאת ר' יהושע א"א למנות, כיוון שבעל מעשה הוא, [שהרי בשל המעשה אתו הודה ר"ג] והוא ליה לר"ג צערא טפי, למרות ש"ר הקפיד שלא בצדק. ויש להביא בזה מהנהגת צדיקים, העובדא ממון אדמו"ר זי"ע, כאשר אירע למשפחה שאביהם שהה בחו"ל והילדים (הרה"ח ר' בערל רחנשטיין ז"ל) הקימו סוכה והיתה נמוכה, וילדים לעגו עליהם, וכששמע זאת מרן אדמו"ר זי"ע הודיעם כי יבוא ביו"ט אחר התפילה לקדש אצלם, וטרח ונכנס שפוף לסוכה וישב עמם לחזק רוחם לעודד על המצוה אשר זכו לעשות וכו' (מאבי מור).

י. בעל הקהילות יעקב ז"ל היה נוהג שבכניסתו לחנות וכיו"ב לחפש אודות ד' מינים, היה לבסוף קונה דבר אף שלא מצא חן בעיניו רמת הידור, למרות שלא ישתמש בזה שקנה, וכשנשאל פעם אודות הנהגתו אמר, חוששני שיאמר מי שהוא כי סחורת פלוני אינה ראויה שהרי נכנסתי אליו ולא מצאתי מאומה, ואגרום לו צער או נזק ח"ו. לכן היה קונה אצלו הדם לכל הפחות. (מהר"ב יצחק זילברשטיין)

א. אי' בגמ' יח: דשמואל ראה את חבריו לוי יושב מחוץ למתיבתא דרקיעא, א"ל אמאי יתבת אבראי (בחוץ), א"ל לוי דאמרו לי כל הנך שני דלא עיילת למתיבתא דר' אפס ואחלישתיה לדעתיה-לא מעיילין לך למתיבתא דרקיעא, ועי"ש ששמואל ביקש עבורו. ושורש הענין הוא בגמ' (כתובות קג:) דרבינו הקדוש צוה לפני פטירתו חנינא בר חמא ישב בראש, לא קיבל עליה ר' חנינא מפני ר' אפס שהיה מבוגר ממנו ב' שנים ומחצה, ונתן לו את הנהגת הישיבה, ונתמנה ר' אפס לראשות הישיבה, אמנם ר' חנינא יתיב אבראי [ולא נכנס לשיעורו], ומפני כבודו אתא לוי ויתיב גביה [אצל] ר' חנינא. וכאן אי' דנענש על שלא נכנס לשיעוריו של ר' אפס, ולא הכניסוהו למתיבתא דרקיעא משך זמן זה.

ב. והנה יש במאמר זה לימוד עצום בשמירה וזהירות כבוד הבריות, הרי ר' חנינא ויתר מיזמתו על תפקיד נשגב זה אשר נתמנה ע"י רבינו הקדוש, (בשל סיבה לכאן קלה), ומשמע שהוא עצמו לא הוצרך להיכנס לפני הראש הישיבה החדש, ולוי שהיה צעיר מהם בא לחזק את מי שויתר ונתן הגדולה (-כמדומה שזה התפקיד הרב ביותר שיכל להגיע מי שאינו מזרע הנשיאות), שלא ישאר לבדו, ובא לו להיות לחברותא, והרי לא נפגם בזה כלל שיעוריו של הראש הישיבה ר' אפס, ורק נגרם מעט חלישות הדעת לר' אפס, (ואולי נדמה היה כי הם לא מחזיקים כ"כ משיעוריו), ועל זה נענש כ"כ!

ג. ויש לעיין מה היה לו לעשות, וכי להותיר את ר' חנינא לבדו-הרי ר' חנינא הורשה במעשהו להישאר, יתכן שהיה צריך ללמוד עמו במקום אחר שלא יראה שאינו נכנס לשיעור, ועכ"פ דין שמים אודות כבוד הבריות נורא הוא.² ד. ויש להביא עוד נקודות שראינו בחז"ל בכך, האין יש לזהר שלא יגרם צער ובושה ליהודי גם שאין מכוין לצער, אי' בגמ' (תגינה ה) "כי את כל מעשה האלוקים יביא במשפט וכו' אם טוב אם רע"- אמרי דבי ר' ינאי זה הנותן צדקה לפני בפרהסיא (מביא במשפט אף על הטובה שעשה), ואמר שם ר'

(1) ואין זה דומה למאמר חז"ל (ב"ב טז.) [שטן] ופנינה לשם שמים נתכונו, שציערה פנינה את חנה צרתה "בעבור הרעימה" וכלפי שמיא גליא שנתכוונה לטוב, כדי שחנה תמשיך להפציר בתפילה, ולא תתייאש, לבסוף נענשה דכתיב "ורבת בנים אוטלה" ואמרו חז"ל דעל כל בן שנוגד לחנה קברה פנינה ב' מבניה רח"ל. ומ"מ שם נתכוונה לצערה, וכאן לא חשב כלל זאת, אלא לחזק ולכבד את ר"ח שויתר על תפקיד הרה"י.

(2) ומאמר הרה"ק ר"ש מזוועה לז"ע (בתשובה לנכדתו על שבעלה אין נוהג חומרא מסוימת) כי בשמים אין דנים על כך, שם דנים בעיקר על שמירת העיניים, והאם חלילה ציער יהודי (יסוד צדיק).

(3) והיינו דכמו דכתיב "אשרי משכיל אל דל" לחשוב האין להיטיב ליהודי, כן צריך לחשוב האין שלא יגרם נזק וצער לאחר. וכתבו תוס' (ב"ק כג: לב.) דיותר יש לאדם ליהור שלא יזיק אחרים, מאשר שלא יזיק בעצמו.

כיון שהוא נקבר בארץ ישראל, הקב"ה מכפר לו, דכתיב: 'וכפר אדמתו עמו' (בראשית רבה, צו ה). וכשם שהעלו את מתי חוצה לארץ לקבורה בארץ ישראל, כן היו שנהגו להעלות את הנפטרים בארץ ישראל לקבורה בירושלים, שקדושתה גדולה (עי' מסכת שמחות, י ח).

ליקוט עצמות וקבורתן

אמנם אם הנפטר היה רחוק מהלך יום או יומיים ממקום הקבורה, היה אפשרי להובילו לשם סמוך לאחר מיתתו, שבזמן מועט כזה לא בא הנפטר לידי ניוול ובזיון, אך מה עשו בשעה שהמרחק היה רב יותר, מהלך כמה ימים או כמה שבועות, כמו בשעה שמדובר בנפטר מחוצה לארץ? נראה שבמקרה כזה הם נהגו לקבור אותו במקומו ולהמתין לעיכול הבשר, ואז ליקטו את העצמות היבשות והובילו אותן למקום הקבורה הסופי, שכן עצמות יבשות אינן מרקיבות כה מהר ואפשרי לשאתן גם במסע ארוך.

תהליך זה, קבורת הנפטר וליקוט עצמותיו לאחר זמן וקבורתן במקום אחר, הנראה כה תמוה לבני דורינו, היה מקובל מאוד בימי המשנה והתלמוד. בירושלמי, מועד קטן, א ה, שנינו: "בראשונה היו קוברין אותן במהמורות [בור החפור בקרקע]. **נתאכל הבשר - היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן בריזים** [ארונות מעצי ארזים]". ועל מסורת בעניין שעברה מאב לבן שמענו במסכת שמחות, יב ט: "אמר רבי אלעזר בן רבי צדוק: כך אמר לי אבא בשעת מיתתו: בני, בתחילה קברני בביקעה [בור החפור באדמה], **ובסוף לקט את עצמי** ותנם בדלוסקמא [ארון עץ קטן]... וכן עשיתי לו. כנס יוחנן וליקטן, ופירס עליהן אפיקריסין, ונכנסתי וקרעתי עליהן, ונתתי עליהן ספירין יבישין; **כשם שעשה לאביו, כך עשיתי לו**". מובאות אלו, והלכות מרובות אחרות שנאמרו בעניינו של 'ליקוט עצמות' (עי' לדוגמא בעלמא: משנה, פסחים, ח ח; משנה, מועד קטן,

א ה; תוספתא, מגילה, ג טו; מסכת שמחות, פרק יב), מוכיחות את תפוצתו הגדולה של המנהג באותם ימים; וממנהגו של רבן גמליאל דיבנה אנו למדים, שמנהג זה גם פתר את בעיית הובלת הנפטר למקום קבורה מרוחק באופן שלא יבוא לידי ניוול ובזיון, שכן שנינו במסכת שמחות, י ח: "קבר שאול היה לו לרבן גמליאל ביבנה, שהיו מכניסין את המת לתוכו, ונועלין את הדלת לפניו, ובאין ועומדין בשורה, ומנחמין ופוטרין את הרבים, ואחר כך מעלין אותו לירושלים". היינו, 'קבר שאול' הוא קבר זמני, אשר אינו מקנה למת זכות-קניין על הקבר (שאז יהיה אסור להעבירו משם), ובו המת מונח לפי שעה, עד אשר יתאכל הבשר ויתאפשר להעבירו לירושלים הרוחקה.

ביאור הברייתא שבסוגייתנו

נראה אפוא, שגם הברייתא שהובאה בסוגיה שלנו, ברכות יח ע"א, מדברת הובלת עצמות שנלקטו לשם קבורה שנייה בקברי אבות או בירושלים. וזהו שהקפידה הברייתא לדבר על "המוליך עצמות ממקום למקום", שכן אין מדובר כאן בגופת נפטר שלימה אלא רק בעצמותיו ולאחר שנתעכל הבשר, שאותן כאמור, אין חשש להוביל למקום רחוק. כעת גם מובנת אזהרת הברייתא: "**לא יתנם בדסקיא** ויתנם על גבי חמור וירכב עליהם, מפני שנוהג בהם מנהג בזיון", שכן לכאורה תמוה, הרי "דסקיא", הוא "מרצוף גדול של עור" (פירוש רש"י על אתר), אך לא כה גדול שביכולתו להחזיק גופת אדם שמידותיו הרגילות הן יותר משלוש אמות גובה ואמה רוחב, אם כן מה טעם הוסיפה הברייתא אזהרה זו? ניתן אכן לדחוק ולומר, כי מדובר בנפטר נמוך קומה, אך אחרי שידענו שמדובר כאן בהובלת עצמות הנפטר לאחר עיכול הבשר, בלא לשמור על שלמות השלד (שהדבר כמעט לא היה אפשרי), מובן היטב כיצד אפשרי הדבר לתת את עצמות הנפטר בשק עור קטן יחסי כ'דסקיא'.

שיעור בעמוד החבורה בחוה"מ בביהמ"ד בירושלים

סדר הלימוד בחוה"מ בשיטבל באלעד

סדר הלימוד בחוה"מ בשיטבל בב"ב

חידושי

1. כיצד בני יכול להיות אחי?
2. האם מותר להרים תרומה במבואות המטונפות? ואם תרם, האם תרומתו תרומה?

תשובות למדור זה ישאלו
 1533-9075433
 בין העונים יתן הגרלה על ספרי רבקה.

היתה זו שאלה נדירה שכמעט אינה מגיעה לשולחנם של הרבנים פוסקי ההלכה, אך היא נידונה באחת מתשובות הרשב"א.

והנה השאלה הנדירה מונחת על שולחנו. התלהב רבי ברוך בער והזדעק בריתחת קודש, 'דאס איז דער הייליגער קורקבן וואס דער הייליגער רשב"א רעדט אויף דעם! זהו הקורקבן ה'קדוש' שהרשב"א הקדוש מדבר עליו.

הוי אומר, אם הרשב"א הקדוש דן על קורקבן כזה, ממילא גם הקורקבן הופך ונהיה לקדוש...

הרגשה כזו, יכולה שתהיה רק אצל מי שלימודו קדוש, אצל מי שיודע וחש את נוכחות השי"ת, 'ה'אתה קדוש' הנמצא בין מילות התורה, ויודע שכלימודו הוא דבק ומתחבר עימו ית', וממילא כל מה שנכרך במישרין או בעקיפין, עם הגמרא הקדושה, הופך הוא עצמו לקדוש.

כך גם הסיפור השני, אותו שמעתי מהרה"ג ר' מנחם מנדל מנדלסון ע"ה, רבה הקודם של מושב קוממיות, שאותו הוא שמע מעד ראה.

פעם באו לפניו שני קצבים לדין-תורה. אנשים פשוטים מאוד, שהאלימות, המגושמות והגסות היו סימן ההיכר של אישיותם.

באמצע הדין-תורה הפסיק רבי ברוך בער את הדין, ויצא מחדר בית-הדין, נסער ומזועזע, כשהוא ממלמל למספר 'איני מסוגל, איני מסוגל'...

מה אירע, שאל הלה.

ורבי ברוך בער השיבו: אסביר לך איך פוסקים בדין תורה, הדין שומע את טענות שני הצדדים, והוא מוצא בגמרא סיפור דומה, בו ראובן טוען כ, ושמעון טוען אחרת. הסיפור עצמו אמנם שונה בפרטים חסרי חשיבות, אך המהות זהה וטענות בעלי הדין זהות. ואז, הדין מזהה במחשבתו ודימוינו את 'יעקב', התובע העכשווי, עם 'ראובן' של הגמרא, כי טענותיהם זהות, ואת 'משה', הנתבע העכשווי, עם 'שמעון' של הגמרא, כי טענות שניהם זהות. והכרעת הגמרא היא הכרעת הדין.

כך ניסיתי גם עכשיו, סיפר לו רבי ברוך בער, לראות בדימוינו את הקצב המגושם הזה עם ראובן של הגמרא, ואת חברו עם שמעון מהגמרא, ולא הייתי מסוגל... כי איך אפשר לזהות אנשים כה מגושמים וכה פחותים עם ראובן ושמעון הקדושים שבגמרא הקדושה...